

norsk ved

Fagblad for vedbransjen

nr 2 :: juni 2019 :: 29. årgang

VED BÅLET:

Viktigheten av
et godt arbeidsmiljø

FLOTT KOMBINASJON:

Anleggsgartner
og vedprodusent

TYNNING:

Effektiv
svensk metode

”Har du først prøvd den så er du overbevist!”

- Kommentar på FaceBook, okt. 2017

”Har brukt en sånn i 7 år, herlig maskin!”

- Kommentar på FaceBook, okt.. 2017

VEDMASKIN 2054

Scan QR-koden
Se maskinen i bruk!

PALLEGAFFEL 1295
UNIVERSALKLO 2097

TØMMERKLO 2197

GAFFELFORLENGER 2094

HYDRAULISK INNMATRBORD
2048-120

 Følg oss på
Facebook

DALEN

Begeistring i kvar detalj

Se dalen.no for utfyllende info

ØSTFOLD:

Lange, trivelige dager

Østfoldingen Harald Aaserød liker å jobbe. Øktene starter kl 5 om morgenen og varer til godt utpå kvelden. Hils på en kar som har mye å lære bort om arbeidsglede.

Side 6

Innhold

nr 2 :: juni 2019

ARTIKLER

- 8 Dommer på «Farmen kjendis»
- 15 Tyristubbene bør få stå i fred
- 16 Anleggsgartner og vedprodusent – en flott kombinasjon
- 20 Stort hyttemarked for ved
- 23 Tynning: Effektiv svensk metode
- 26 Praktiske løsninger for produksjonsplassen

FASTE SPALTER

- 4 LEDER
- 11 VED BÅLET: Stein Indsetviken
- 30 AKTUELT

Gode medlem!

En travel sesong er bak oss. Mange har produsert seg ferdig for sesongen og det ser vel ut til at produksjonen har vært høyere enn fjoråret. På mange måter en naturlig følge av at markedet langt på veg var tomt for fyringsklar ved mot slutten av fyringssesongen. Om det er mange nye produsenter, eller om det er eksisterende produsenter som har økt kan sikkert diskuteres. Men, det er i alle fall sikkert at produksjonen har vært høyere en normalt. Dog, hva som er normalt kan sikkert diskuteres også.

For noen år siden gjorde varmpumpene sitt inntog for fullt. I grunnen en fantastisk sak og mange norske hjem har installert varmpumper og sågar fått økonomisk støtte til dette. Kvaliteten på pumpene er blitt bedre og effektutviklingen bedres stadig. Ulempen er at de fort-

Gigantiske kabler er installert og krafteksport/import går lekende lett. Samtidig er det økende behov for kraft i store europeiske markeder. Vi vet jo at el-kraft i Europa stor sett alltid har vært betydelig dyrere enn i Norge. Det er en hovedårsak til så høye priser vi ser på el-kraft i Norge. De går neppe ned igjen. Så får vi håpe at eierinteressene til den norske el-kraftproduksjonen ikke skules bort, men tas vare på som en nasjonal rikdom av enorm betydning for oss og etterslekten.

Når etterspørselen etter en vare er stor, øker prisen. Det ser vi tydelig i massevirkemarkedet. Vi trenger godt massevirke til vedproduksjon. Dessverre konkurrerer vi med industrien om dette, spesielt om den flotte bjørka. Konsekvensen er betydelig høyere råvarepriser enn tidligere. Dette må naturligvis prises inn i varekosten til produsent. Så får vi håpe at markedet er villig til å betale for dette kommende sesong.

:: Så får vi håpe at eierinteressene til den norske el-kraftproduksjonen ikke skules bort, men tas vare på som en nasjonal rikdom av enorm betydning for oss og etterslekten.

satt trenger el-kraft for å fungere. Sett fra vedbransjens ståsted var dette en utfordring og man fryktet en betydelig nedgang i bruken av bio-energi. Mange var det også som malte dommedag over vednæringa som følge av varmpumpene. Produksjon og etterspørsel sank jo også betydelig noen år. Etter 2015/16 sesongen kan man se en endring. Produksjon og etterspørsel etter ved er økende. Hvorfor? Vi fikk naturligvis drakraft fra kjøligere vintre. Likevel vil jeg hevde at en vel så viktig årsak som kulde, er el-prisen. Norge har koblet seg til et kraftsamarbeid som går langt utenfor våre grenser.

Vedlagt dette bladet ligger årets Markedsundersøkelse. Jeg håper du tar deg tid til å besvare dette, enten på nett eller på vedlagte trykksak. Markedsundersøkelsen er gjennomført på samme måte i en årrekke og gir oss god informasjon om utviklingen.

Så vil jeg få ønske alle en god sommer og samtidig minne om å dekke til veden før regnet kommer!

Rune Østgård

UTGIVERINFORMASJON

Utgiver: Norsk Ved – Forum for vedprodusenter
Adresse: Jegermoen 1, 3570 Ål
Telefon: 32 08 63 55
Telefax: 32 08 63 40
E-post: post@norskved.no
Internett: www.norskved.no
ISSN: ISSN 0804-0966
Opplag: 3.500 eksemplarer
Redaktør: Rune Østgård
Journalist: Øyvind Stranna Larsen
Forsidefoto: Øyvind Stranna Larsen

Foto når ikke annet er oppgitt: Rune Østgård
Kopiering, opptrykk eller annen bruk av stoffet kun etter skriftlig samtykke fra Norsk Ved.

ANNONSERING

Medlemsannonser: Kjøp og Salg kr 50,- pr. linje

Bladformat:	220 x 280 mm*		
FORMAT:	SATSFLATE	UTFALLENDE	
1/1 s	185x235mm	220x280 mm	kr 6.500,-
1/1 s – s 2	185x235mm	220x280 mm	kr 7.500,-
1/2 s stå.	90x235mm	105x280 mm	kr 4.500,-
1/2 s ligg.	185x115mm	220x135 mm	kr 4.500,-
1/4 s stå.	90x115mm	105x135 mm	kr 2.500,-
1/8 s	90x55mm	105x65 mm	kr 1.500,-

± 20 % ved årsavtale. Priser ekskl. m.v.a.

* Ved utfallende annonser må man legge til 3 mm for skjæring.

ANNONSEMATERIELL

Annonse leveres som høyoppløselig PDF-fil. Bilder i annonsen må være CMYK og i 300 dpi. Fonter skal være «embedded» (inkludert). Alle farger i PDF-fila må være CMYK. Illustrator: EPS, all tekst må være konvertert til kurver (outline). Annonser sendes redaksjonen på e-post. Annet materiell blir fakturert annonsør.

GRAFISK PRODUKSJON

Kreator

Adresse: Torget 6, 3570 Ål
Web: www.kreator.no

Øyvind Stranna Larsen er vår fagsjef. Han arbeider med tidsskriftet og nett-sidene våre, arrangerer Ved Dager og fronter vednæringen overfor allmennhet og myndigheter. Øyvind tar gjerne imot henvendelser fra medlemmene med forslag om reportasjer, lure løsninger m.m. Etter anmodning bidrar Øyvind også med vedfaglig informasjon og foredrag på skogdager m.m. Tlf 32 76 70 22

Mange fine vedlad under innspillingen, og ikke minst mye teknisk opptaksstyr.

Norsk Ved var dommer på «Farmen kjendis»

I fjor sommer ringte TV-produksjonsselskapet «Strix» til Norsk Ved. De spurte om vi kunne stille opp som dommer for en vedstablings-konkurranse under opptakene av dette årets «Farmen kjendis.» Vi syntes dette var en fin mulighet både for å profilere ved generelt og Norsk Ved spesielt.

Tekst og foto: Øyvind Stranna Larsen

Produksjonsselskapet hadde i utgangspunktet tenkt seg en konkurranse der deltagerne først kløyvde kubber og så sprang med veden noen meter før stabling. Det syntes vi var en dårlig ide. Fordi kløyving med øks innebærer risiko for ulykker. De fleste deltakende kjendiser hadde nok ikke særlig erfaring med bruk av øks. Og når de i tillegg skulle kløyve under en stressende og oppjaget konkurransesituasjon, da ville også risikoen for at de kunne skade seg øke. Vi i Norsk Ved frarådet derfor kløyvingen, og Strix valgte å følge vårt råd.

Det var imponerende å se hvilket apparat som er i sving under disse opptakene. Rundt 40 personer var i virksomhet med

opptak på denne Farmengården rett sør for Hamar da vi ankom. Men vi fikk også erfare at fjernsynsopptak, det er venting og atter venting. Mye skulle på plass før konkurransen kunne starte. Men til slutt var alt i orden, deltakerne på plass og stablingen kunne begynne.

Vedstabling var nok en litt uvant jobb for mange av kjendisene, men vi ble imponert over innsatsen. De jobbet så svetten silte i sommervarmen. Og etter hvert hadde de fått opp hvert sitt flotte vedlad.

Gaute Grøtta Grav var som vanlig programleder under Farmen-opptakene.

Harald Aaserød produserer mye kvalitetsved.

ØSTFOLD:

Særdeles aktiv

Harald Aaserød driver som vedprodusent ca. ei mil sør for Sarpsborg. I tillegg arbeider han i 60 % stilling som postmann, og produserer slaktegris: «Jeg står opp i 5-tida om morran og pleier å avslutte litt utpå kvelden.»

Tekst og foto: Øyvind Stranna Larsen

Vi har skrevet det før og kan godt gjenta: Det finnes en del bønder rundt om i landet som arbeider mye mer enn mange andre yrkesgrupper. Harald har produsert ved i mange år med en produksjonsplass og et opplegg som han er godt fornøyd med.

«Ikke minst det meget solide innmatingsbordet med kjedetrekk og stegmateren fungerer nå meget bra.» Både stegmater og innmatingsbord er kjøpt av Glåmdal maskin AS, produsert av

Henger med kran sørger for effektiv forflytning av råvirket fra lageret til innmatingsbordet.

vedprodusent

Ingvar Persson AB i Sverige. Men, Harald har gjort en enkel forbedring som helt klart har påvirket effektiviteten. Etter montering av innmatingsopplegget oppdaget han nemlig at enkelte stokker falt ned og ble liggende i åpningen mellom innmatingsbordet og stegmateren. Da måtte han avslutte vedproduksjonen og gå ut for å løfte.

Men Harald hadde løsningen: «Jeg sveiset stag på begge sider mellom stegmateren og innmatingsbordet for å dekke denne åpningen. Dermed var problemet eliminert.» Han har også sørget for et meget solid underlag for innmatingsbordet. Vi i Norsk Ved har dessverre sett innmatingsbord som helt klart er for spinkle, ikke minst gjelder dette støttebeina. Innmatingsbord til sagbruksindustrien er generelt meget solide, men vedprodusenter får inn råvirke som er vel så tungt som sagtømmer. Nyhogd og helt fersk bjørk kan ha egenvekt opp mot 1000 kg per kbm. Furu kan ligge på 850, gran på 800. Derfor kreves det solid utstyr også i vår næring. Harald laget en løsning som er bunnsolid. Han bygget opp en betongplatt som matebordet nå hviler på.

Effektiv logistikk

«For å få innmatingen til å fungere best mulig er det også viktig at man

Storsekkene stables først ute og dekkes etter hvert med langpresenning. Den ytterste sekken i det underste sekkelaget dekkes umiddelbart med en palehette. Deler av denne sekken kan ikke skjermes av langpresenningen som skal legges over det øverste sekkelaget.

Produksjonsplassen fungerer rasjonelt. Storsekken nærmest vedmaskinen er til endeveden.

Harald er svært godt fornøyd med innmatingsystemet, stegmateren fungerer meget bra.

ikke kjører store hauger med stokker fra matebordet inn på stegmateren av gangen. Jeg har erfaring for at innkjøring av mindre mengder stokker gjør at logistikken fungerer best.»

Og logistikk eller forflytning er alfa/omega også i vedproduksjonen. Vedprodusenter som har en god virkesflyt gjennom hele produksjonsprosessen er mest effektive. Dersom du hogger råvirket selv, så husk at virkesflyten faktisk starter allerede når fellekåret settes. For når treet faller, er virkesflyten i gang. Stammens eller kappede stokkers posisjon på bakken er viktig for videre transport-effektivitet, det være seg til innvinsjing eller kranbruk. Og virkesflyten i vedproduksjonen avsluttes ikke før kundene har hentet sin ved eller den er levert.

Produserer mye furuved

Gården til Harald har ca. 250 daa med produktiv skog. Han produserer rundt 1100 Hydrosekker hvert år og er avhengig av å kjøpe inn virke. «Jeg kjøper råvirke fra Viken skog.» Dette er et skogeiersamvirkeforetak for ca. 9 500 andelseiere i Buskerud,

Vestfold, Siljan i Telemark, det meste av Akershus og i deler av Oslo, Østfold og Oppland. I tillegg kjøper han også noe fra Havass, opprinnelig et eget skogeiersamvirke for Haldenvassdraget, nå fusjonert med Glommen. «Jeg produserer en del furuved og betaler kr 340 kr per kbm for den eks. mva. og transport.» Furuved har kun 12 % mindre energiinnhold per volumenhet enn bjørk og burde vært mye mer benyttet til ved. Men noen vedprodusenter forteller at de sliter med å bli kvitt furuveden. I Østfold er derimot kundene godt fornøyd med furua, og Harald har ikke hatt problemer med salget. Men østfoldingene vil også ha bjørk: «Betalte kr 374 per kbm for siste kjøpet av bjørketømmer.» Tømmerbilsjåførene legger ofte virke rett på innmatingsbordet, men han er også avhengig av å bygge opp et lager. De offentlige vegene inn mot gården er for dårlige til at tømmerbilene kan kjøre dit hele året.

Utelagring til oktober

Storsekkene settes uten overdekking i begynnelsen, deretter drar han over langpresenninger. «Dette opplegget

Manuell stabling av høge sekkestabler er en risikofaktor. Harald ble utsatt for en fallulykke. Heretter skal småsekkene lagres på palle og stables i høgden med traktor.

For når treet faller, er virkesflyten i gang. Stammens eller kappede stokkers posisjon på bakken er viktig for videre transport-effektivitet, det være seg til innvinsjing eller kranbruk. Og virkesflyten i vedproduksjonen avsluttes ikke før kundene har hentet sin ved eller den er levert.

fungerer meget bra, veden får god beskyttelse og meget god kvalitet. Utover høsten kjøres noe ved direkte fra uteplassen til kunder, men i begynnelsen av oktober flyttes alt inn i vedhallen.» For Harald har en lagerbygning med to haller, den ene for vedlagring. «Lagerbygningen er avdelt med en kortvegg, i den ene enden har jeg maskiner i den andre er det ved. På den ene uteveggen i maskinhallen har jeg montert overliggende panelbord med litt avstand fra underliggerne, derved får jeg noe lufting. Ca. 2/3 av høyden på kortveggen mellom maskinhallen og vedhallen består av skråttstilte bord med store lufteråpninger. Selv om veden er temmelig tørr når den kjøres inn i hallen vil jeg gjerne ha god lufting.»

Fallulykke

I vedhallen lagres også en del 60 liters småsekker. De har til nå blitt stablet manuelt i høyden, men denne metoden skal avsluttes. «Fram til i år bygget jeg opp sekkelageret ved å lempe sekker manuelt oppover i høyden. Stod på en haug ca. 2,5 meter over betonggulvet med en vedsekk, da skjedde det. Hadde føttene på en av de ytterste sekkene i laget. Sekken jeg stod på gleid ut, og jeg falt. Sekken som jeg løftet reiv meg nedover. Gikk på hodet i betonggulvet og kan nok være glad for at jeg står her i dag.» Harald fikk nemlig brudd på hjerneskallen og ble i hui og hast sendt på sjukehuset. Heldigvis bidro hans gode kondisjon til rask helbredelse. Fallulykker har vært mye fokusert innen HMS i jordbruket

Mellom innmatingsbordet og stegmateren kunne det tidligere falle ned småstokker. Harald sveiset stag på begge sider og løste problemet.

Tippengeren har en finerlem i midten. Denne er kun fastmontert øverst, et strammeband holder lemmen på plass nederst. Derved kan veden tippes suksessivt fra de to rommene.

Lagerbygningen er avdelt i to haller, deleveggen har skråtmontert panel slik at det blir god lufting i vedhallen.

de siste årene. Eksempelvis har bøndene etter hvert fått gode rutiner for sikring av siloer slik at disse ikke blir stående som åpne hull i låvegulvet. Men også vi i vednæringen bør nok være mer oppmerksom på risikoen for fallulykker. Og vi vil anbefale våre medlemmer om å gjøre risikoanalyser også med sikte på å unngå fall. «Heretter skal småsekkene legges på palle som så løftes på plass med traktor. Det blir ikke mer manuell stabling i høgden her på gården», sier Harald. Dette er en framgangsmåte vi også anbefaler våre øvrige medlemmer.

Selger «endeved» og grovkløyvd ved

Den siste kubben som kappes av stokken kan ofte få noe kortere lengde enn 30 cm. Harald har et eget sortiment som han kaller «endeved», dette selges 100 kr rimeligere enn øvrige storsekker. «Noen vedkunder vil gjerne ha dette sortimentet, de har ovner som passer best til slike vedlengder.»

Han har også kunder som gjerne vil ha grovkløyvd ved. «Jeg har ofte med meg en medhjelper under produksjonen. Når det produseres på litt grøvre stokker, så gir jeg et tegn til kollegaen og utmateren flyttes til «grovsekken». Disse sekkene merkes med et lite plastband slik at de blir enkle å skille ut under utkjøringen.

Harald tar kr 900 for en Hydrosekk med furu. Da er også levering i nærområdet inkludert. Dette gir en energipris på kr 0,70 per kWh i en reintbrennende ovn. For Hydrosekken med bjørk tar han kr 1100, hvilket gir en energipris på kr 0,76.

Kjører ut løsved

Harald har kjøpt en Ifor Williams bil-tilhenger med tipp. Denne benyttes til utkjøring av løsved. Han tømmer storsekkene opp i hengeren som er inndelt i to rom. «Har montert en finerlem i midten av hengeren. Den er kun montert øverst, nede på lemmen er det hull for strammeband. Når jeg skal tømme det bakerste rommet, sørger strammebandene for å holde lemmen på plass slik at veden i det framre rommet ikke tømmes samtidig. Før tømming av det framre rommet løsner jeg strammebandene. Når hengerplanet heves, presser veden den nederste delen av lemmen bakover og veden tømmes ut. Fungerer helt greit.» Se bildene.

Lange dager

«Når jeg jobber aleine, kan jeg produsere rundt 10 Hydrosekker i løpet av en dag. Med to mann det dobbelte. Vi har maksimalt vært oppe i 23 storsekker.

Harald starter altså dagen i 5-tida om morran og går så rett i grisefjøsset. Deretter er det frokost før vedproduksjonen begynner i 8-tida. Vedmaskinen er så i drift til utpå ettermiddagen, da er det tid for ny runde i grisefjøsset. Etter middagen blir det ofte ei økt til foran vedmaskinen. «Jobben i posten er en såkalt tilkallingsjobb. Jeg er fast ansatt og tilkalles i forbindelse med sykdom, ferier med mer. Passer bra sammen med den øvrige aktiviteten. Jeg trives godt med å jobbe.»

Mye tyder på at østfoldingen har en del å lære bort om arbeids glede.

Stein Indsetviken

Stein Indsetviken er jurist i Arbeidstilsynet ved Hamar. Han har 30 år praksis i Arbeidstilsynet og kjenner derfor etaten svært godt.

Nyttig informasjon for vedprodusenter fra veteran-juristen i Arbeidstilsynet

Stein Indsetviken har arbeidet i Arbeidstilsynet i 30 år. Han legger vekt på at noen av de bestemmelsene Arbeidstilsynet håndhever også er preget av skjønnsvurdering. Formålet med bestemmelsene er jo å sikre et godt arbeidsmiljø i alle sammenhenger. Det kan ofte skje på mer enn en måte.

Tekst og foto: Øyvind Stranna Larsen

Stein er opprinnelig fra Elverum og utdannet seg til jurist. Han har vært dommerfullmektig og arbeidet tidligere både for Skattedirektoratet, og for Fylkesskattekontoret i Tromsø. I tillegg var han en periode innom politiet som påtalejurist. I 1989 fikk han jobb i Arbeidstilsynet på Hamar der han fremdeles arbeider. «Jeg trives godt med å arbeide her. Juridiske vurderinger er alltid viktig i en etat som har mange regler. Men vi er veldig klare på at håndheving av våre bestemmelser også krever en viss skjønnsutøvelse.»

Brukerforskriften erstattet

For oss i vednæringen er det flere bestemmelser i Arbeidsmiljøloven med dens forskrifter som man må forholde seg til. Tidligere hadde vi den såkalte «Brukerforskriften». Dette

var en forskrift som bl.a. satte krav til opplæring når man bruker farlig utstyr. «I 2013 ble det innført seks nye arbeidsmiljøforskrifter som erstattet 42 tidligere forskrifter», sier Stein. «Kravene fra de gamle 42 forskriftene ble altså tatt inn i det nye regelverket, bl.a. «Brukerforskriften». Men, endringene fra 42 til 6 forskrifter var kun en rasjonalisering. Det skulle ikke skje realitetsendringer i kravene.» Den gamle «Brukerforskriften» er altså nå implementert i «Forskrift om utførelse av arbeid, bruk av arbeidsutstyr og tilhørende tekniske krav.»

I paragraf 10-1 har vi den svært viktige bestemmelsen, også for vednæringen, om opplæring ved bruk av farlig utstyr: «Når arbeidsgiver etter en risikovurdering finner at arbeidsutstyret krever særlig forsiktighet ved bruk, kan det bare benyttes arbeidstakere som har

dokumentert sikkerhetsopplæring etter § 10-2.» Og i § 10-2 står det bl.a.: «Den som skal bruke arbeidsutstyr som nevnt i § 10-1 og § 10-3, skal ha praktisk og teoretisk opplæring som gir kunnskaper om oppbygging, betjening, bruksegenskaper og bruksområde, samt vedlikehold og kontroll. Opplæringen skal gi kunnskaper om de krav som stilles til sikker bruk og betjening i forskrifter og i bruksanvisning. Det skal utstedes dokumentasjon på at praktisk og teoretisk opplæring er gitt i henhold til denne forskriften. Dokumentasjon av praktisk og teoretisk opplæring skal være tilgjengelig for verneombudet og vises myndighetene på forlangende. Arbeidsgiver kan bare sette arbeidstaker til å utføre arbeid med aktuelle arbeidsutstyr innenfor det området det er gitt opplæring i. Demonstrasjon og prøving i forbindelse med reparasjon er unntatt fra kravet om dokumentert opplæring.»

Ingen tvil om at både motorsag og vedmaskin krever «særlig forsiktighet ved bruk». Maskinene omfattes derfor av opplæringskravene i «Forskrift om utførelse av arbeid, bruk av arbeidsutstyr og tilhørende tekniske krav.»

Skjønn

Disse bestemmelsene gjelder alle som eksempelvis bruker motorsag eller vedmaskin i yrkesmessig sammenheng. Bestemmelsene gjelder også for de som arbeider aleine som selvstendig næringsdrivende. Det er jo ingen tvil om at slike maskiner krever «særlig forsiktighet».

Men, hva med yrkesutøvende vedprodusenter som eksempelvis har arbeidet i mange år med vedmaskin og motorsag uten å kunne dokumentere særskilt opplæring på utstyret?

«Det er her skjønnnet kommer inn ved et eventuelt tilsyn», sier Stein. «Utgangspunktet er altså at man skal ha en skriftlig dokumentasjon på at opplæring er gitt. Men det ville være urimelig å kreve dette for yrkesutøvere som har arbeidet i flere år med maskinene FØR brukerforskriften trådte i kraft 1. januar 2002. De som kan dokumentere minst tre til fire års praksis med bruk av arbeidsutstyret i skogbruket før denne dato, kan selv lage dokumentasjon på dette. Det som skal dokumenteres er at vedkommende har utført praktisk arbeid med f.eks. motorsag, ryddesag, vedmaskin, traktor med vinsj etc. Hvis dette bekreftes av noen som kjenner til at vedkommende har drevet aktivt med slikt arbeid i så lang tid tidligere.» Dette betyr i praksis at dersom man har startet opp med bruk av motorsag eller vedmaskin etter 1. januar 2002, da skal man ha skriftlig dokumentasjon på opplæring.

Opplæring kan gis av mange

I utgangspunktet kan alle med kompetanse på bruk av det farlige utstyret gi opplæring til andre når det er krav om dokumentert sikkerhetsopplæring. Det stilles ikke krav til gjennomført kurs, skole eller andre formelle opplæringer til den som skal gi opplæring. En som har dokumentert sikkerhetsopplæring kan derfor gi opplæring til familiemedlemmer, yrkeskollegaer, eller til ansatte. Det samme gjelder også dersom man kan dokumentere tre til fire års praksis med bruk av arbeidsutstyret før forskriften i 2002 trådte i kraft. Men Stein presiserer følgende: «Det er viktig at man gjør dette på en systematisk måte. Opplæringen skal beskrives skriftlig for de punktene som er gjennomgått. Og, opplæringen skal være «både praktisk og teoretisk», slik det står i forskriften.»

Det finnes dessverre lite informasjon utover forskriftsteksten om hva eksempelvis opplæring i bruk

Bruk av truck krever sertifisert sikkerhetsopplæring, eller såkalt truckførerbevis.

av motorsag skal omfatte. Skogbrukets HMS-utvalg, der bl.a. Norsk Ved er representert, arbeider nå med et prosjekt med sikte på å utarbeide veiledninger.

Opplæring fra maskinselgeren

Vi i Norsk Ved har flere ganger skrevet om betydningen av opplæring når man kjøper ny vedmaskin. Da bør vedprodusenten gjøre avtale med selgeren om opplæring/informasjon i bruken av denne nye maskinen. Og, det må settes krav til selgeren om utstedelse av

skriftlig dokumentasjon som beskriver hvilken opplæring som er gitt, når og til hvem. Da vil det ikke være noe tvil om at kravene til opplæring er tilfredstilt. Et slikt papir er god dokumentasjon også i flere sammenhenger. Det vil ikke være behov for skjønn fra Arbeidstilsynets side vedr. opplæring på vedmaskinen under et eventuelt tilsyn. Man har god dokumentasjon på egen opplæring og kan også gi opplæring til andre, eksempelvis ansatte, på denne maskinen. Men husk at opplæringen skal dokumenteres, skriftlig.

Stein presiserer følgende: «Opplæringen skal også gis som «utstyrspesifikk» opplæring, jf. forskrift om bruk av arbeidsutstyr § 10-4. Kravet til opplæring etter denne bestemmelsen kommer i tillegg til kravet til dokumentert- og sertifisert sikkerhetsopplæring. Det er opplæring som er nødvendig for sikker bruk som skal dokumenteres. Omfanget av opplæringen skal tilpasses type arbeidsutstyr og den enkelte arbeidstakers kompetanse. Dokumentasjonen av opplæringen bør inneholde informasjon om hvem

Dette betyr i praksis at dersom man har startet opp med bruk av motorsag eller vedmaskin etter 1. januar 2002, da skal man ha skriftlig dokumentasjon på opplæring.

som har gitt opplæringen og hva det ble gitt opplæring i. Dokumentet bør være attestert av både arbeidsgiveren og arbeidstakeren.»

Sertifisert sikkerhetsopplæring

I Forskrift om utførelse av arbeid bruker man også begrepet «sertifisert sikkerhetsopplæring». Da er det ikke nok at man har fått en viss opplæring fra noen med kompetanse på bruken av utstyret. Denne opplæringen må man få av noen som er SERTIFISERT til å gi slik opplæring. Det kreves altså en spesiell offentlig godkjenning av de som skal gi opplæringen. I Forskriften er det nevnt en del arbeidsutstyr som kommer inn under kravet om sertifisert sikkerhetsopplæring. For vednæringen er følgende utstyr viktig slik de beskrives i forskriften: «Løfte- og stablevogn for gods med permanent førerplass på vognen». Noen vedprodusenter har anskaffet truck, og denne kommer inn under kravet til sertifisert sikkerhetsopplæring. Skal vedprodusenter bruke truck i vednæringen, må man derfor sørge for å skaffe seg sertifisert sikkerhetsopplæring, såkalt truckfører-bevis, for denne type maskiner. Og, husk endelig å påse at eventuelle ansatte uten truckfører-bevis ikke bruker trucken.

Dersom man har ansatte, skal de ha en arbeidskontrakt. En praktisk ordning kan være å ta inn i arbeidskontrakten følgende setning: «Arbeidstageren har kun tillatelse fra arbeidsgiver til å bruke maskiner og utstyr omfattet av paragrafene 10-2 og 10-3 i Forskrift om utførelse av arbeid der arbeidstageren har

dokumentert og/eller sertifisert sikkerhetsopplæring.» Det kan også være praktisk å føre opp maskiner og utstyr man har fått slik opplæring på i arbeidskontrakten. Arbeidstageren skal skrive under på arbeidskontrakten. Dersom den ansatte på eget initiativ allikevel tar i bruk farlig utstyr som vedkommende ikke har sikkerhetsopplæring på, skjer dette i utgangspunktet på vedkommendes egen risiko. Arbeidsgiver må umiddelbart stanse bruken, dersom man observerer slike forhold.

Utenlandske arbeidstagere må søke

Også i vednæringen brukes utenlandske arbeidstagere. Stein legger vekt på følgende: «Vær klar over at Arbeidstilsynet krever særskilt søknad for bruk av bl.a. av truck dersom denne arbeidstageren har truckførerbevis fra annet land enn Norge.» For i Forskrift om utførelse av arbeid § 10-2 står det: «Borger fra annet EØS-land eller Sveits skal søke Arbeidstilsynet om tillatelse til å bruke arbeidsutstyr som nevnt i § 10-3.» Stein opplyser: «For borgere utenfor EØS-området vil kompetansebevis fra hjemlandet normalt ikke bli godkjent. For disse gjelder at de bør kontakte opplæringsvirksomhet eller institusjon for å få vurdert opplæringen og tilleggsopplæring slik at de tilfredsstiller kravene.»

Forskrift om utførelse av arbeid nevner også kraner i sine krav til sertifisert opplæring. Mange vedprodusenter benytter henger med kran, både i skogen og på vedproduksjonsplassen. Denne type kraner er ikke omfattet av kravene til sertifisert opplæring. Men

dokumentert opplæring er nødvendig. Stein gir følgende opplysninger: «Da krankravene skulle innføres, kom det mange protester fra skog-næringen. De mente det ville bli alt for omfattende å kreve sertifisert opplæring for alle som bruker kran i skogbruket. Arbeidstilsynet tok hensyn til dette, og vi krever altså kun dokumentert opplæring.»

Mer bruk av overtredelsesgebyrer

Dersom Arbeidstilsynet avdekker brudd på lover eller forskrifter på en arbeidsplass, kan etaten politianmelde eller benytte gebyrer. «De siste årene har det vært en tendens til færre politianmeldelser og mer bruk av gebyrer», sier Stein. «Eksempelvis i bygge-bransjen vil et gebyr raskt komme opp i 50 000-300 000. Gebyrer er noe som brukes av mange etater ved overtredelser, og det har vært en grundig juridisk vurdering av om og når gebyrer kan benyttes.» Overtredelsesgebyrer fra Arbeidstilsynet skal være rettet mot virksomheten, ikke mot personen som driver virksomheten. Gebyrer skal ikke være «personstraff.» Dersom man driver enkeltpersonforetak uten ansatte, er terskelen for bruk av gebyrer mye høyere enn om man har et stort firma organisert som As og med mange ansatte.»

Stein er nå 62 år, og litt usikker på hvor lenge han kommer til å arbeide framover: «Det har vært interessant å følge utviklingen i etaten i disse årene. Akkurat nå er vi inne i en større omorganiserings-prosess som skal være ferdig i løpet av 2019. Det skal bli spennende å se resultatet.»

Vedhus

Et hus kan være så mangt, her kom vi over et vedhus i nærheten av Saggrenda i Kongsberg. Flotte tørkeplasser, og ikke minst et fint syn for de som kjører forbi på E-134. Her blir det garantert tørt

ved til vinteren. Og i mellomtida kan vedhoggeren glede seg både over vedlagenens utseende og duften av tørkende ved.

Tekst og foto: Øyvind Stranna Larsen

Tyristubbene bør ikke brennes opp

Det er nok flere av oss som på en regnfull dag har hogd tyri av en gammel tyristubbe for å få opp bål. Kanskje har vi fyrt opp hele stubben i bålet, kanskje har vi også hogd opp stubben for å ta med hjem som opptenningsved. Men disse stubbene kan være utrolig gamle og representerer både «kulturminner» og levested for en rekke sopp- og lavarter. Noen av stubbene har også brannmerker fra branner som gikk gjennom skogen for flere hundre år siden. Med slike dokumentasjoner er de også viktige som «naturens lærebøker» for å forstå hvordan skogene har utviklet seg.

Tekst og foto: Øyvind Stranna Larsen

De siste årene har jeg derfor lagt tennbriketter i tursekken til opptenning og tatt bålveden fra tørre furu- eller gran-greiner. På sidene til skogsverige.se kan man lese mye interessant både om ved, bål og skogbruk. Det er også mulighet for å stille spørsmål til forskere. Forsker Ann Dolling ved Sveriges Lantbruksuniversitet fikk spørsmål om hvordan en tyristubbe(tjærstubbe) ble dannet og svarte følgende:

«En tjærstubbe bildas av en skadad tall. När en tall skadas, tex av brand, en mekanisk stamskada, insektsangrepp

osv så startar den att producera mer av olika extraktivämnen (tex kåda och fett- och hartssyror) för att skydda sig mot bla svampangrepp. Stammen kommer därför att innehålla olika kemiska ämnen som gör att nedbrytningen (som sker genom bla svampangrepp) går mycket långsamt. Många av extraktivämnena är lättantändliga och därför brukar en del människor hugga isär tjærstubbarna och använda dem som brasved i skogen. Med tanke på att dessa tjærstubbbar kan vara flera hundra år gamla så ska man INTE elda upp dem utan låta dem stå kvar och bli ett par hundra år till och utgöra ett viktigt habitat för olika organismer i skogen.»

Tyristubbene kan være svært gamle og representerer både «kulturminner» og levested for mange sopp- og lavarter. Denne stubben har i tillegg brannmerker fra en urtidsbrann og kan derved fortelle oss om hendelser langt tilbake i tid.

ANLEGGSGARTNER OG VEDPRODUSENT:

Flott kombinasjon!

Per Einar Halvorsen arbeider både som anleggsgartner og vedprodusent i Lommedalen i Bærum kommune. Om vinteren bruker han arbeidstid og anleggsmaskiner i vedproduksjon.

Godt vedmarked

Det er høy aktivitet på vedproduksjonsplassen da vi en solfylt februar dag møter Per Einar og faren Jan, «assisterende pensjonist», på en vedproduksjonsplass i Bærum. De driver med pakking av 60 liters sekker og trives svært godt med arbeidet i det flotte været. Tettbebyggelsen starter få kilometer unna, her er både mange

og kjøpesterke kunder: «Vi har et meget godt marked i nærområdet, men leverer også ved innover til Oslo og Asker», sier Per Einar. I likhet med mange andre vedprodusenter gikk også de tomme for ved tidlig i fjor: «Jeg har aldri opplevd maken. Etterspørselen startet allerede i august. I oktober var vi tomme for storesekker, og i begynnelsen av desember var også småsekkene

Produksjonen skjer på en Dalen 2060.

Jan Halvorsen og sønnen Per Einar trives med å samarbeide om vedproduksjonen.

Småsekkene lagres på Europall. Det stables 16 sekker på hver pall og disse settes med god avstand, ca. 50 cm, for å få god tørking av veden.

En gravemaskin fungerer også bra i vedproduksjonen, til å flytte råvirke fra velta til stokkebordet.

utsolgt. Kunne sikkert solgt dobbelt så mye ved utover vinteren, derfor økes produksjonen noe i år. Kommer også til å øke prisene neste sesong. Vi legger nå opp til å produsere rundt 100 Eurosekker og 1500-2000 stk. 60 liters sekker.»

I fjor tok de kr 1200 for en 1000 liters sekk og kr 85 for en 60 liters inklusiv levering. Neste sesong økes storsekkprisen til kr 1300 og småsekkprisen til kr 90.

Økende råvirkepriser

Vedproduksjonsplassen ligger helt opp mot skogen i Lommedalen, og de har god tilgang på råvirke:

«Kjøper av Viken skog, der har det vært greit å få tak i virke, men prisene har gått vesentlig opp i det siste. Vi betaler

nå kr 350-400 kroner per kubikk eksklusiv mva. og transport.»

Noen anleggsgartnere som produserer ved driver også med trefelling. Ofte har ikke kundene mulighet for selv å gjøre opp virket, de ønsker bare å få alt vekk. Derved får man også tilgang på en del rimelig virke.

«Vi har ikke satset noe særlig på trefelling. Det hender vi tar ned noen trær, men slikt arbeid inntil bygninger er ekstra risikofyllt. Man bør drive mye med fellinger for å holde teknikkene ved like. Dessuten er trærne ofte svært grove, så det bli en del arbeid med kapping og løfting av tunge kubber.»

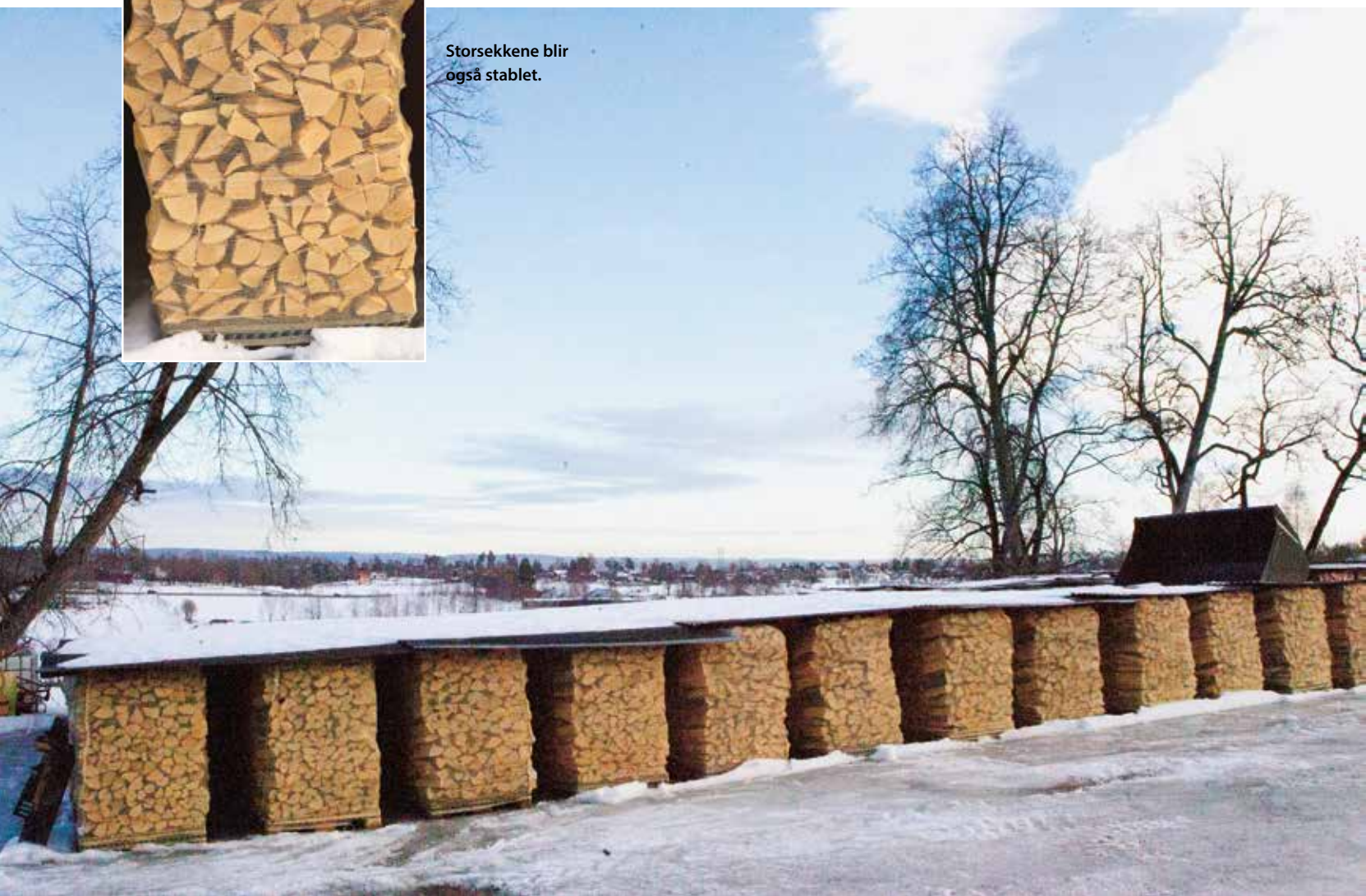
Fordelene med å være anleggsgartner er at man har en del maskiner og biler som neppe ville blitt anskaffet kun til vedproduksjonen. Eksempelvis benyttes en liten gravemaskin til å legge opp

Per Einar har gått over til vanlig matolje for å smøre sverd og kjede på vedmaskinen.

Storsekkene blir også stablet.

råvirke på matebordet: «Det fungerer meget bra, jeg har montert ei klo på gravemaskinarmen og kan enkelt svinge stokkene fra velta og inn på bordet.» Per Einar har også en lastebil med tipp som fungerer meget bra under vedproduksjonen: «Veden som skal pakkes i småsekker sendes rett fra vedmaskinen og opp på lasteplanet, dette benyttes så til pakkebord. Litt bruk av ei stålrive, samt gradvis heving av planet gjør at kubbene faller fint nedover.»

Storsekkene pakkes også. Da står en person ved maskinen, og en sørger for pakking.

«Vi har hydraulisk sving på utmateren. Fyller litt i en sekk av gangen som så stables før videre oppfylling.»

Dalen 2060

Per Einar produserte tidligere på Dalen 2054, men kjøpte en 2060 etter at den ble introdusert på markedet i 2013. «Jeg ville gjerne ha en litt større maskin og satset derfor på 2060. Dette er en kraftig maskin som vi er godt fornøyd med. Jeg er også svært godt fornøyd med servicen til Dalen, alltid hyggelige folk som bidrar på beste måte.»

I forhold til 2054 ble kløyvekraften på 2060 økt på hurtigang med 1,9 tonn til 7,5 tonn. Og på kraftgang med 6,7 tonn til 15,5 tonn. Økningen av stokkediameteren sammenlignet med 2054 er 5 cm til 49 cm. Maskinen ble lansert på et tidspunkt da vedmarkedet var sterkt fallende, og Dalen fikk nok ikke det salget som var forventet. I dag er denne maskinen kun til salgs på bruktmarkedet.

Rapsolje til kjede og sverd

Per Einar er opptatt av arbeidsmiljøet og benytter vanlig matolje, dvs. rapsolje, til smøring av sverd og kjede. «Den vegetabiliske oljen som selges til motorsager og vedmaskiner er sikkert bra, men jeg kjenner ikke til hva den er tilsatt og hvordan dette kan påvirke helsen. Vanlig matolje er helt rein og kan jo spises. Rapsoljen fungerer helt fint på vedmaskinen.»

Ved bruk av denne type oljer bør man følge litt med på smøreeffekten på sverd og kjede. Kanskje smører alternative oljer vel så bra, slik at man kan redusere noe på forbruket ved å endre innsprøytingen.

Når vi forlater vedproduksjonsplassen, er skyene i ferd med å trekke inn over Østlandet. Det er meldt snø utover kvelden og natta. Det betyr mer arbeid for anleggsgartneren, brøyting er også en av arbeidsoppgavene om vinteren. Dagen etter ringer vi Per Einar på morgenen for å få noen supplerende opplysninger. Han tar telefonen fra traktorhytta. Brøytejobben startet kl. 0100 på natta, han er fremdeles i arbeid.

Fordelene med å være anleggsgartner er at man har en del maskiner og biler som neppe ville blitt anskaffet kun til vedproduksjonen.

Planet til en lastebil med tipp benyttes som stablebord. Ei stålrive er effektiv for å få ned kubbene.

Det produseres mye kvalitetsved på Numedal Produksjon. Fornøyde hyttekunder er god markedsføring og bidrar til at kundegruppen øker.

Noe produksjon skjer også på en enkel elektrisk/hydraulisk kløyver.

ROLLAG I BUSKERUD:

Stort hyttemarked for ved

Rollag kommune har ca. 700 boliger, men hele 2200 hytter og fritidsboliger. «Vi selger ca. 90 % av vår vedproduksjon til hyttekunder», sier avdelingsleder Ørnulf Gladheim i den særskilt tilrettelagte virksomheten Numedal Produksjon. Vedavdelingen sysselsetter 3-4 personer som alle trives svært godt med arbeidet.

Tekst og foto: Øyvind Stranna Larsen

Numedal Produksjon As eies av de tre Numedals-kommunene Nore og Uvdal, Rollag og Flesberg. Vedavdelingen holder til like ved fjellvegen som går opp til ett av Rollags større hytteområder. Noen hundre meter lenger nordover tar en annen veg av opp til fjellet med enda flere hytter. «Vi ligger svært strategisk til for salg av ved til hyttekunder», sier Ørnulf da vi besøker virksomheten i slutten av mars. «Beliggenheten er utmerket både mht. direkte salg og for levering. Mange hytteeiere

svinger innom oss for å ta med noen sekker på hytta.» Virkesprisen fra skogeiernesamvirket Viken har vært stigende de siste årene, men Ørnulf opplyser at de nå ser ut til å være noe på veg ned. «Vi har tidligere betalt kr 350 kr eks. mva. per kbm for bjørk. Men den siste prisen som jeg registrerte den 1.2 var på kr 300.»

Ørnulf har god kontakt med lokale tømmerbilsjåførere, og han sørger for å kvalitetssikre råvirket før kjøp. «Det er spesielt viktig at vi ikke får inn for

grovt virke. Vi har dessverre ikke matebord og løfter stokkene manuelt inn på vedmaskinen etter kapping i passende lengder. Grovt virke blir derfor ekstra arbeidskrevende. Når jeg får tips om råvirke-lunner, tar jeg en tur for å se om kvaliteten er slik den bør være hos oss.»

Ønsker ny produksjonsplass

Vedproduksjonen holdt tidligere til i et anlegg med overbygd tak. Men i år måtte de flytte, og produserer nå på

Ørnulf Gladheim savner den gamle produksjonsplassen med tak over, men håper å få tilgang på en overdekket plass etter hvert.

en åpen plass. «Vi savner den gamle produksjonsplassen med tak over. I vinter var det ofte behov for å måke snø både fra vedmaskinen og plassen før vi kunne sette i gang.» Men Ørnulf har en plan. For Rollag kommune skal sette opp en gjenbruksstasjon. Her skal det leveres sortert søppel for gjenvinning. Og, Numedal Produksjon er aktuell for å drifte denne stasjonen. «Med litt endring av plantegningene kan vi få til en overbygd produksjonsplass på ca. 150 kvadratmeter. Det kunne bli en meget god løsning for oss. Jeg er spent på hva politikerne kommer til å vedta.»

Tidligere gjorde vedavdelingen i Rollag opp 120-130 kubikkmeter råvirke i løpet av et år. I år ligger de på ca. 85 kbm. Veden produseres i 1000 liters sekker og 40 liter. Ørnulf vurderer nå hvordan han skal dekke sekke-stablene siden alt ligger uten overbygg. Vi i Norsk Ved har sett gode eksempler på bruk av to stable-høgder med langpresenning over. Og så bruk av pallehette på de to ytterste av de underste storsekkene, som ikke kan dekkes helt av langpresenningen. Ørnulf ønsker nemlig å sette en rekke med storsekker underst, og så en pallerekke med

småsekker over. «Løsningen med en langpresenning høres interessant ut. Tror jeg vil prøve det.»

Godt fornøyde kunder er beste markedsføring

Uten utkjøring tar vedavdelingen kr 60 for en 40 liters sekk med bjørk. Med minstevekt på 17 kg gir dette en energipris på kr 1,09 i en reintrobbende ovn. Det selges også hele favner kappet til 30 cm og levert i løst mål. For en slik favn tar Ørnulf kr 2150. Med minstevekt på 941 kg blir energiprisen kr 0,71.

Vedgjengen på Numedal Produksjon. Fv. Ghitmay Tesfaghebreal som er utplassert praksiselev på studieretning Helsefag fra Numedal videregående skole. Avdelingsleder Ørnulf Gladheim, Lars Sverre Kristiansen og Ole Gunnar Bu.

Vedavdelingen har registrert økende vedsalg de siste årene: «Den beste reklamen for oss er fornøyde kunder. Vi får ofte høre av våre kunder at hyttenaboer har pratet sammen, noen har kjøpt ved fra oss og er godt fornøyd. Det motiverer flere til å handle.»

1000 liters sekkene selges for kr 900, energiprisen blir da kr 0,93 med en minstevekt på 300 kg.

«Vi kjører også ut en del ved og tar da kr 250 i tillegg per levering.»

Vedavdelingen har registrert økende vedsalg de siste årene: «Den beste reklamen for oss er fornøyde kunder. Vi får ofte høre av våre kunder at hyttenaboer har pratet sammen, noen har kjøpt ved fra oss og er godt fornøyd.

Det motiverer flere til å handle.» Men han registrer også at vedsalget per kunde har blitt redusert de siste årene.

«Stadig flere hytter får innlagt strøm, og det installeres varmepumper. For 10 år siden kjøpte en hytteeier rundt 50-60 stk. 40 liters sekker. Nå ligger det på 10-40. Men det er stor utbyggingsaktivitet av hytter i kommunen. Hvert år bygges 60-80 nye hytter. Dette gjør at totalsalget vårt øker selv om vedforbruket per hytte er redusert.»

Tekst og foto: Øyvind Stranna Larsen

Hvis du ikke ønsker å tynne selv, finnes det i dag mange entreprenører som har anskaffet særskilte hogstmaskiner for tynning. Her er en Rottne-maskin i arbeid.

TYNNING:

Effektiv svensk metode

Tynningsvirke er svært aktuelt som råvirke til ved, og flere av våre medlemmer tynner selv i egen skog. Men det kan være vanskelig å få til gode arbeidsstillinger under tynning, spesielt for ryggen. Trærne blir ofte liggende helt ned mot marka med påfølgende bøyd rygg og andre vanskelige arbeidsstillinger. I tillegg er det da lett å skjære i stein og grus under kvisting og kapping. Noen har kanskje anskaffet en såkalt «tynningsbukk» med rull. Men den er tungvinn å drasse med seg i skogen. Svenskene benytter fiberband og henger opp en fellebenk.

Hjulhesten med kran er et aktuelt transportmiddel for vedprodusenter, også under tynning.

Fellebenken

Når man driver med sluttavvirkning, går det noenlunde greit å få til et godt hogstopplegg. Man feller først et tre til fellebenk, og så kan man felle øvrige trær i nærheten på denne benken. Trærne kommer godt opp fra bakken, man slipper å stå krumbøyd under kvistingen. Men spesielt under første gangs tynning er det ikke like enkelt å få til en god fellebenk. På 1980-tallet ble det tynnet mye manuelt, både i Norge og Sverige. Det medførte at svenskene utviklet den såkalte HJ-metoden. Opplegget var i utgangspunktet basert på manuell felling og så utkjøring med traktor og henger. Det benyttes to stk. fiberstropper med krok i begge ender. Disse henges opp på hvert sitt tre og festes til en liggende stokk med lengde ca. 6 meter og diameter 10-15 cm. Dette blir en utmerket fellebenk som sørger for at trærne kommer godt opp fra bakken under kvisting og kapping.

En fiberstropp med to kroker festes i hvert sitt tre med en underliggende stamme. Dette fungerer som en utmerket benk for kvisting og kapping.

I løpet av hogsten kan det også være nødvendig å ta ut litt grøvre trær. Da kan man risikere at fellebenken eller

fiberstroppene ryker. For å redusere belastningen under slik felling gjør svenskene følgende : Overskjær og underskjær tas på vanlig måte for å lage felleskåret. Men, så skjærer man seg litt inn i den framtidige brytekanten. Deretter tas hovedskjæret på vanlig måte, men man må da passe litt ekstra på slik at brytekanten ikke blir for smal. Når treet felles, vil nå rotenden på den fallende stammen støte mot stubben og derved reduseres noe av belastningen mot fellebenken.

Metode for å redusere belastningen på fellebenk og fiberstropper når det felles litt grøvre trær. Man skjærer seg litt inn i brytekanten fra styreskjæret.

Tynningsopplegget

Ved starten av hogsten hogges stikkvegene med bredde ca. 3-4 meter. Forsøk å få mest mulig av baret i stikkvegen for redusere markslitasje under utkjøringen av virket. Når man så skal starte tynningen innover i bestandet, henges fellebenken opp parallelt med stikkvegen. Og så er det bare å gå i gang med felling og kvisting. Under første gangs tynning er det neppe aktuelt med andre sortimenter enn råvirke til ved eventuelt supplert med massevirke. Apterling er derfor ikke nødvendig, og man kan kappe på faste lengder. Etter kvisting av flere trær jevndraes stokkene, og så kan hele floa kappes samtidig.

Flere trær felles over fellebenken og kvistes. Så kappes hele floa samtidig.

Under tynning kan det være aktuelt å ta ut en del bjørk til ved.

Praktiske løsninger på vedproduksjonsplassen

Det er noen år siden sist vi besøkte Geir Venås i Seljord. Men han er fortsatt aktiv vedprodusent og leiter stadig etter nye løsninger for å effektivisere driften.

Tekst og foto: Øyvind Stranna Larsen

Boligen til Geir og familien ligger høgt og fritt i lia nord for Seljord sentrum. I det bratte Telemarks-terrenget har de fantastisk utsikt over Seljord- vannet. Litt nedenfor boligen har Geir etablert vedproduksjonsplassen på et lite, flatt solvendt område. Vedmaskin, øvrig produksjonsutstyr samt ved ligger like inntil en gårdsveg som sokner til flere i området. Og, selve produksjonslokalet er helt åpent. «Det forsvant litt utstyr for en del år siden, da satte jeg opp kameraer og tydelig skilt med kameraovervåking. Etter dette har utstyr og ved fått være fred.

Etter at stokken er rullet inn på innmatingsrullene, aktiverer han framdriften på rullene via ei snor.

Produksjonslokalet står helt åpent, men kameraovervåkning sørger for at utstyret blir der det skal være.

Flisa går til hesteeierne i Seljord.

Geir har ca. 500 daa utmark, men tilveksten er kun rundt 50 kbm: «På eiendommen er det en god del bergskråninger og andre brattlendte områder. Råvirket til ved kjøper jeg derfor inn fra Agder-Telemark skog(AT-Skog)». Virkesprisene har vært stigende de siste årene, og han betaler våren 2019 kr 350 per kbm for bjørka eksklusiv mva. og transport. Inkludert transport ligger prisen for å få virket fram til vedproduksjonsplassen på kr 480 eks. mva.

Geir har vært vedprodusent siden 1990 tallet og fått god erfaring både med selve produksjonsprosessen og kundebetjening. I tillegg har han i over 30 år drevet firmaet Tele-Alarm med salg av Icom jaktradio, sikringsradioer og alt av tilleggsutstyr.

Geir har sveiset på et par ekstra underliggere på matebordet for å hindre at korte stokker detter ned med ene enden.

Geir benytter alltid støvmaske under arbeidet med vedmaskinen

En Dalen universalklo benyttes både til å legge på råvirke og til å transportere storsekkene.

Storsekkene settes først uten dekning. Stablingsplassen er godt brøytet for å unngå at sekkene begynner å helle utover våren.

Ryddig og praktisk vedproduksjonsplass

Da vi var på besøk forrige gang, ble vi imponert over hvor ryddig og fint han hadde det på vedproduksjonsplassen, den standarden gjelder fremdeles.

«Jeg trives med å ha det ryddig omkring meg på arbeidsplassen. Dessuten er dette også viktig i HMS-sammenheng.» Og Geir er nok litt ekstra opptatt av HMS. Han arbeidet et langt yrkesliv som ambulansesjåfør og så alt for mange eksempler på hva manglende HMS-arbeid kan medføre.

Fjorårets vedsalg var også i Seljord meget godt, Geir gikk tom i februar. Sesongen 2018/2019 var etterspørselen enda høyere, og han gikk tom allerede i oktober 2018. Men utpå etterm vinteren kom en kunde og var helt oppradd. Geir opplyste at han dessverre kun hadde rå ved, men det var visst ikke noe problem for kunden. Geir var veldig i tvil, men solgte allikevel to stk. 1000 liters sekker som var beregnet for neste sesong. Etter noen uker kom kunden tilbake og skulle ha to sekker til, av samme slaget.

Forbedret stokkestativ

I 2019 startet han tidligere enn ellers på vedproduksjonsplassen, målet var å være ferdig til St. Hans.

Geir har etter hvert kommet fram til et opplegg i produksjonen som han synes fungerer bra.

«Jeg har ikke investert i stegmater. Legger kun inn ei og ei klo med råvirke på stokkebordet av gangen. Da har jeg best kontroll på stokkene.» Til dette benytter han ei Dalen Universalklo med pallegafler. Underliggerne på stokkebordet syntes han hadde litt for stort mellomrom: «Det hendte noen av de korte stokkene ble liggende med ene enden ned mot bakken. Fikk derfor sveiset på ekstra underligger slik at dette problemet nå er eliminert.

Stokkene rulles altså manuelt inn på innmaterrullene. Disse rullene aktiveres jo fra vedmaskinen, men han synes

Vedproduksjonsplassen er eksemplarisk ryddig med god oversikt over nødvendig utstyr. Kosten brukes hver eneste dag.

Det er bygget opp et lite, men effektivt vedproduksjonsanlegg.

det er mest praktisk å kjøre inn stokken når han står ved rullene. Derfor er det montert ei snor slik at han med et enkelt drag kan kjøre fram stokken. Under betjeningen av vedmaskinen benytter han alltid støvmaske, noe våre øvrige medlemmer også bør vurdere. Ikke minst dersom råvirket har tørket noe opp.

Teltstabling

Eurosekkene settes først uten overdekning. Men, han er nøye med å ha stablingssplassen godt brøytet. «Dersom pallene settes rett på ubrøytet snø, vil de lett kunne velte etter hvert. Vedkubbene som ligger mot sør tørker jo først opp og krymper da noe. Sørvendt snø under pallene smelter først bort. Derved får man en dobbel effekt og hellende paller med risiko for velt. Når man er nøye med å brøyte stablingssplassen unngås dette problemet.»

Etter noe opptørking lages «vedtelt» med to sekkerekker på bakken og en oppå.

Utpå sommeren lager han «vedtelt» med først to rekker storekker, en rekke oppå og så presenning. «Presenninger på 5x7 meter passer veldig bra til dette opplegget.»

Det nye faktaheftet om ved

Våre medlemmer har fått tilsendt et nytt faktahefte om ved. Heftet gir kortfattet informasjon om sekkestørrelser, mengder og energi i ved. Dette vil forhåpentligvis bidra til at både vedkunder, journalister, beslutningstagere mfl. kan få mer kunnskap om ved. Vi i Norsk Ved håper også at heftet kan være nyttig for vedprodusentene, ikke minst i sin kommunikasjon med vedkunder.

Vi i Norsk Ved får av og til spørsmål både fra vedkunder og journalister om vedfakta. En gjenganger i kundesammenheng er følgende: «Jeg har kjøpt en favn ved av et medlem i Norsk Ved. Stablen den opp i garasjen og målte opp. Jeg veit at en favn skal utgjøre 2,4 kubikkmeter stablet, og dette laget er IKKE 2,4 kubikkmeter.» Da må vi stille følgende spørsmål: «Kjøpte du vedlengder på 60 cm?» Det har ikke kunden gjort, vedkubbene ble

bestilt med 30 cm lengder. Og så må vi forklare at en favn er definert ut fra 60 cm lengder. Bestiller man en favn med 60 cm lengder, skal vedlaget utgjøre 2,4 kubikkmeter. MEN, når man bestiller en favn kappet til 30 cm, da blir ikke dette 2,4 kubikkmeter stablet. Mer vedmasse går bort til flis under kappingen til de kortere lengder. Og når vedkubbene er 30 cm i stedet for 60 cm vil de ligge tettere sammen under stabling. Vedlaget blir mindre i volum. Når kundene får forklart dette, pleier alt å ordne seg. Eventuelle «konflikter» mellom kjøper og selger blir løst. Vedkunden aksepterer forklaringen og våre medlemmer har fortsatt en god kunde i årene framover. I faktaheftet har vi forklart dette grundig.

Vi håper derfor informasjonen vil bidra til at stadig flere vedkunder forstår at en favn kappet til 30 cm lengder ikke utgjør

2,4 kubikkmeter stablet. Stabler man en favn kappet til 30 cm, vil vedlaget utgjøre ca. 2.2 kubikkmeter.

I faktaheftet har vi også laget tabeller over sekkevektene både av tørr og rå ved. Dette bør være praktisk for vedprodusentene bl.a. for beregning av transportvektene. Vi har bl.a. laget tabell over energiinnholdet i de forskjellige treslagene, hvordan brennverdien varierer med fuktighetsinnholdet, og energiinnholdet i de forskjellige sekkestørrelsene. Heftet er sendt gratis til alle våre medlemmer.

Skogeierforbundets tidsskrift «Skog» skreiv i nr. 2 at «All ved som selges skal inneholde under 20 % vann. Det står i vedstandardene.» Dette stemmer ikke, og Norsk Ved har bedt tidsskriftets redaktør om å korrigere.

NORSK VED BER OM KORRIGERING: Feil om krav til fuktighetsprosent i ved i tidsskriftet Skog

I Skogeierforbundets tidsskrift «Skog» nr. 2 for i år står det følgende: «All ved som selges skal inneholde under 20 % vann. Det står i vedstandardene.»

Dette stemmer ikke. Og det er viktig for vednæringen at slike misforståelser ikke blir utbredt blant vedkundene. For hvis det skjer kan man risikere at kunder

neker å motta ved som eksempelvis holder 22 % fuktighet. Vi har derfor rettet en henvendelse til redaktøren i tidsskriftet Skog og bedt om at følgende korrigering og presiseringer blir tatt inn: «Det finnes ingen lovbestemmelser eller forskrifter som krever at salgsved skal ha fuktighetsprosent under 20 %. Dette er noe som eventuelt må avtales mellom kjøper og selger. Vedprodusenten kan eksempelvis markedsføre veden sin med dette fuktighetskravet. Vi har både internasjonale standarder og en norsk standard om ved.

En favn er definert ut fra 60 cm vedlengder. En favn skal utgjøre 2,4 kubikkmeter stablet. Kappes favnen til 30 cm lengder, vil vedlaget utgjøre ca. 2,2 kubikkmeter. I faktaheftet forklarer vi årsakene til denne volumreduksjonen.

De som ikke er medlemmer kan kjøpe heftet for kr 99 pluss porto (v.nr. 620). Dersom medlemmer av Norsk Ved ønsker flere hefter, kan disse bestilles hos oss for kr 49 pluss porto.

Kravene i disse standardene er ikke knyttet opp mot norske lover eller forskrifter. Det er derfor valgfritt om vedselgere ønsker å tilby ved med kvalitetskrav i samsvar med noen av disse standardkravene. I Norsk Standard 4414 «Ved til brensel i husholdninger» har vi 4 vedklasser. Den beste veden er i klasse Ekstra. Her er fuktighetsprosenten satt til maksimum 20 %. Standardens dårligste klasse er klasse 3, i denne klassen aksepteres maksimum 25 % fuktighet. Vedprodusenter forsøker å tørke ned veden til under 20 %. Men også ved med fuktighetsinnhold på noen prosent over 20-tallet brenner og varmer godt. Derfor er det viktig at man ikke skaper det inntrykk at kun ved med fuktighetsprosent under 20 % kan selges. For det er feil.»

Øyvind Stranna Larsen
Fagsjef Norsk Ved

Nye, kraftige motorsager fra Husqvarna

Husqvarna har lansert to nye sager av det kraftige slaget. 545 Mark II og 550 XP Mark II kapper også de grøvre stammene. Sagene har flere tekniske nyheter.

De to nye sagene 545 og 550XP er utseendemessig temmelig like.

FOTO: HUSQVARNA

Tekst og foto: Øyvind Stranna Larsen

Husqvarna-sagene har lenge vært kjent for å være «smidige» å bruke dvs. de har god manøvrerbarhet. Sagene faller lett inn i håndgrepene, er lette å bevege.

Husqvarna framhever at de nye sagene har lav gyroskopisk kraft. Ei sag som har stor gyroskopisk kraft er tung mht. å endre akseretningen

på sverdet under bruk, dette merkes spesielt når saga går for fullt turtall. I tillegg understreker Husqvarna at sagene er raske, og man har utviklet et nytt luftfilterdesign som forbedrer kjøleegenskapene.

Sagene har også en ny versjon av det såkalte AutoTune systemet, basert på en mikroprosessor som optimaliserer blandingen av luft og drivstoff.

HUSQVARNA 550 XP MARK II

Sylindervolum	50.1 cm ³
Effekt	3.0 kW
Turtall ved maks effekt	10200 rpm
Tomgangshastighet	2800 rpm
Anbefalt lengste sverdlengde	50 cm
Anbefalt korteste sverdlengde	33 cm
Kjedehastighet ved 133 % maksimum motorkraftshastighet	26.1 m/s
Lydtrykksnivå ved brukerens øre	107 dB(A)
Vekt (uten skjæreutstyr, dvs. sverd og kjede)	5.5 kg

HUSQVARNA 545 MARK II

Sylindervolum	50.1 cm ³
Effekt	2.7 kW
Turtall ved maks effekt	9900 rpm
Tomgangshastighet	2800 rpm
Anbefalt lengste sverdlengde	50 cm
Anbefalt korteste sverdlengde	33 cm
Kjedehastighet ved 133 % maksimum motorkraftshastighet	25.4 m/s
Lydtrykksnivå ved brukerens øre	106 dB(A)
Vekt (uten skjæreutstyr, dvs. sverd og kjede)	5.3 kg

norsk ved

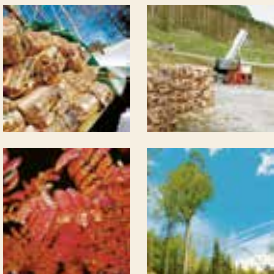
:: Interesseforum for vedprodusenter og andre vedinteresserte i Norge ::

Formål

Å stå samlet om informasjon og veiledning for bruk av ved som en miljøvennlig ressurs som må utnyttes bedre.

Medlemskap

Alle med interesse for ved og bioenergi som varmekilde kan tegne medlemskap. Medlemskapet koster kr 395,- for 2019.

Medlemsfordeler:

- Medlemspriser på vedproduksjonsutstyr
- Informasjon om vedmarkedet
- Vedsalg på INTERNETT
- Fagbladet Norsk Ved tilsendt 4 ganger i året
- Deltagelse på vedsamlinger etc.

Bli med

- Du som ønsker å stå tilsluttet Norges største fagforum innen vedproduksjon
- Du som ønsker bladet Norsk Ved tilsendt fire ganger i året
- Du som er vedprodusent/-selger, proff eller amatør
- Du som er interessert i ved på en eller annen måte!

Alle er like velkomne, som enkeltmedlem, som lag/organisasjon eller som bedrift.

Norsk Ved et forum for deg!

Meld deg inn på www.norskved.no
Tlf. 32 08 63 55

Medlemmer kan annonsere ved til salgs på vedportalen www.norskved.no

I mange år har Norsk Ved hatt tilbud til sine medlemmer om annonsering av ved på Internett. Norsk Ved markedsfører «Ved til salgs» i ca 130 lokalaviser over hele Norge. Vedforbrukeren henvises til våre nettsider der alle vedprodusenter som ønsker det sorteres fylkesvis.

Alle inntekter Norsk Ved får av dette brukes i sin helhet til å annonsere «ved til salgs» i landets aviser. Det er mange som ønsker å kjøpe ved. Vi håper du kan hjelpe dem med det! Tjenesten er kun for

medlemmer som selger norskprodusert ved.

Prisen for en oppføring er kr 750,- + mva for kommende fyringssesong. Annonsen legges ut så snart faktura er betalt. Dersom du ønsker å annonsere veden din på nettsiden til Norsk Ved, fyller du ut skjemaet på

www.norskved.no

Vi ønsker å ha deg med!

